

Bodacz-Nagy Boróka

Iskolai kudarcok

Az iskolai kudarc értelmezését többféle dimenzióban lehet megközelíteni. Iskolai kudarcot jelenthet a korai lemorzsolódás, bukás, a diák saját képességeihez viszonyított alulteljesítés, elbukás egy feladatban, kihívásban, a kitűzött célok nem teljesítése. Elemzésünkben különválasztjuk a középfokú tanulmányokat megelőző iskolai kudarcot a szakiskolai sikertelenségtől. Az elszenvedett kudarcok mérésekor az érettségivel rendelkezőket nem vonjuk be a vizsgálatba – az érettségi után szakiskolába kerülőket külön tanulói csoportnak tekintjük.

A felvételi során kudarc érheti a fiatal, amennyiben nem az adott szakiskolában kezdi a tanulmányait, hanem egy gimnáziumban vagy egy szakközépiskolában, ahol nem teljesít megfelelően, és szakiskolában kell folytatni a tanulmányait. Ő eredetileg nem szakmát szeretett volna tanulni, hanem érettségit szerezni. Egy további kudarcmutató, ha eredetileg nem ezt a szakmát akarta tanulni a fiatal, de valamilyen oknál fogva rákényszerült. Mindkét esetben egy félrecsúszott pályára kerülésről beszélhetünk.

A középfokú tanulmányok kudarcélményei a bukás, évismétlés, a gyenge félévi bizonyítvány. Ezen kívül vizsgáljuk a sikertelenség szubjektív mutatóit: „hogyan érzi, mennyire sikerült elsajátítania szakmáját?”, „mit gondol, hogy fog sikerülni a szakmunkásvizsga?”, „gondolt-e már arra, hogy végzettség nélkül abbahagyja tanulmányait?”. Feltérképezzük az említett változók kapcsolódásait az általános iskolai sikertelenséghez és a szakiskolai kudarcok egyéb mutatóihoz.

Nagyon fontos, hogy a megkérdezettek egy hónappal a végzés előtt válaszoltak kérdéseinkre, tehát nagyon nagy többségük – esetleg átmeneti kudarcokat követően – sikeres lesz a szakmaszerzésben. Az itt leírt kudarcok tehát viszonylagosak, hiszen azok a kudarcok igazi elszenvedői, akik már nem jutottak el a végzős évfolyamra. Az pedig, hogy a végzősök az itt bemutatott kudarcok ellenére eljutottak a szakmunkásvizsga küszöbéig, a szakiskolák sikere is.

KUDARCOK AZ ÁLTALÁNOS ISKOLÁBAN

Az általános iskolai sikertelenségeket mutathatja a bukások (félévi és év végi) gyakorisága. A diákok 20,5%-a bukott meg már év végén általános iskolában, 13%-uknak sikerült mindig átmennie a javítóvizsgán. 7,5% többször is bukott félévkor, ugyanennyien buktak év végén úgy, hogy évet is kellett ismételnük. Ez az arány a hegesztők, kőművesek és szobafestők esetében majdnem duplája az átlagnak. A szakácsok alkotják az általános iskolában legkevésbé bukottak csoportját.

ELŐFORDULT, HOGY ÁLTALÁNOS ISKOLÁBAN MEGBUKOTT ÉV VÉGÉN?			
	Nem	Igen, de a javítóvizsgán mindig átmentem	Igen, és előfordult, hogy évet is kellett ismételnem
Szobafestő, mázó és tapétázó	70,8%	15,4%	13,8%
Hegesztő	63,6%	22,8%	13,6%
Kőműves	67,8%	18,6%	13,6%
Bolti eladó	80,1%	12,6%	7,3%
Szerkezetlakatos	73,3%	20,0%	6,7%
Asztalos	82,5%	11,1%	6,4%
Gépi forgácsoló	83,4%	10,2%	6,4%
Fodrász	85,4%	8,7%	5,9%
Villanyszerelő	86,8%	8,1%	5,1%
Géplakatos	78,3%	17,4%	4,3%
Nőruha-készítő	82,9%	13,5%	3,6%
Szakács	87,6%	9,4%	3,0%
Átlagosan	79,5%	13,0%	7,5%

A SZAKMAVÁLASZTÁS KUDARCAI

A pályaválasztás sikertelensége következtében a fiatalok egy része belekényszerült egy adott szakma elsajátításába. A megkérdezett diákok fele tanulja csupán az általa választott szakmát. A nem választott szakmát tanulók közül 11% nem is akart egyáltalán szakmát tanulni, hanem helyette középiskolába szeretett volna menni.

Jelentős eltérések láthatók az egyes szakmákat tanulók eredeti szándékai között. A megkérdezett nőruha-készítők csaknem négyötöde nem ezt választotta volna, azonban rákényszerült. A legsikeresebbnek a fodrászok, de a szakácsok, szobafestők és asztalosok is a többiekhez képest nagy arányban tanulhatják azt, amit eredetileg akartak.

EREDETILEG IS EZT A SZAKMÁT AKARTA TANULNI?			
	Igen	Nem	Eredetileg középiskolába akartam menni
Nőruha-készítő	21,4%	66,8%	11,8%
Gépi forgácsoló	38,0%	47,1%	14,9%
Bolti eladó	38,2%	46,7%	15,1%
Géplakatos	38,5%	52,3%	9,2%
Szerkezetlakatos	40,0%	38,8%	21,2%
Kőműves	51,3%	39,6%	9,1%
Hegesztő	51,6%	38,7%	9,7%

	Igen	Nem	Eredetileg középiskolába akartam menni
Villanyszerelő	52,7%	35,1%	12,2%
Asztalos	56,3%	35,0%	8,7%
Szobafestő, mázóló és tapétázó	59,7%	31,5%	8,9%
Szakács	61,1%	32,4%	6,4%
Fodrász	73,1%	18,9%	8,0%
Átlagosan	49,5%	39,5%	11,0%

A pályaválasztás sikertelenségét együtt vizsgálva a korábbi kudarcokkal szignifikáns összefüggést kaptunk. *Akik megbuktak az általános iskolai tanulmányaik alatt, azok ritkábban tanulják választott szakmájukat, gyakrabban kerültek kényszerpályára. Esetükben a későbbi kudarcok esélye még nagyobb, hiszen előzetes felkészültségük és a kényszerpálya miatt motivációs szintjük is alacsonyabb, mint a többieké.*

KUDARCOK KÖZÉPFOKON

A végzős diákok 27%-a bukott már meg középfokon. A bukások alapfokú és középfokú előfordulását összevetve szignifikáns összefüggést láthatunk: *akik általános iskolában megbuktak év végén, azokra sokkal inkább jellemző, hogy ugyanez történt velük középfokon is.*

AZ ÁLTALÁNOS ISKOLAI ÉS A KÖZÉPFOKÚ TANULMÁNYOK SORÁN TÖRTÉNT BUKÁSOK ÖSSZEFÜGGÉSE				
		Előfordult, hogy év végén megbukott középfokon?		Összesen
		nem	igen	
Előfordult, hogy év végén megbukott általános iskolában?	nem	76,2%	23,8%	100,0%
	igen	60,5%	39,5%	100,0%
Összesen		72,9%	27,1%	100,0%

A felvételi sikertelenségével összevetve a későbbi, szakiskolai képzés alatti kudarcokat megállapíthatjuk, hogy a bukás mint kudarcmutató tekintetében *a szakmaválasztás kapcsán kudarcot átélt tanulók nagyobb arányban buktak meg középfokon, mint azok a társaik, akik eredetileg is az adott szakmát szerették volna tanulni. A kényszerpályán lévők 38,2%-a bukott meg év végén középfokon, míg a vágyott szakmát tanulóknak csak 21,7%-a.*

A kérdést megelőző féléves bizonyítvány átlagait vizsgálva a megkérdezett szakiskolai végzős tanulók körében jellemző a kettes-hármas bizonyítvány (65,7%). A hegesztők és nőruha-készítők körében a legalacsonyabb a négyes-ötös tanulók aránya (20–21%), míg a gépi forgácsolóknál és a fodrászoknál ennek több mint duplája (45–46%). A nem az általuk óhajtott szakmát tanulókat vizsgálva szintén jelentős különbségeket tapasztalha-

tunk: a felvételi során sikertelen diákok körében nagyobb irányban találunk kettes-hármas átlaggal rendelkezőket, mint azok között, akik az eredetileg választott szakmát tanulják (73,5%–62,5%).

A szakképzés megkezdése előtt elvégzett osztályok száma a tanulási kudarcok másik fontos mutatója. Aki nem fejezte be a 9–10. évfolyamot, hanem 16. életévét betöltve került át a szakképző évfolyamra, annak feltehetően nagyon gyenge volt a tanulmányi eredménye, esélyei a későbbi érettségiszerzésre – amelyre a szakiskolások többsége törekszik – csökkentek. Az elvégzett évfolyamok, a szakképzésbe kerülést megelőző tanulmányok terén szignifikáns különbségek tapasztalhatók az egyes szakmák között. Tanulmányaikban leginkább sikeresek a villanszerelők, 93,4%-uk elvégezte a 10 osztályt, a nőiruha-készítők, fodrászok és szakácsok, legkudarcosabbak az építőipari és vasas szakmákat tanulók.

HÁNY OSZTÁLYT VÉGZETT A SZAKKÉPZÉS MEGKEZDÉSE ELŐTT?					
	10 évfolyamot	9 évfolyamot	8 általánost	1 éves felzárkóztatót	Második szakma
Kőműves	61,5%	13,7%	21,4%	0,9%	2,6%
Hegesztő	62,1%	14,9%	13,7%	1,2%	8,1%
Szobafestő, mázoló és tapétázó	63,0%	16,0%	18,3%	1,6%	1,2%
Szerkezetlakatos	72,2%	6,7%	14,4%	2,2%	4,4%
Géplakatos	74,8%	11,3%	13,0%	0,0%	0,9%
Bolti eladó	76,3%	6,1%	15,7%	0,2%	1,7%
Gépi forgácsoló	80,3%	5,6%	7,7%	1,7%	4,7%
Asztalos	83,3%	2,4%	11,8%	0,8%	1,6%
Fodrász	85,8%	2,4%	8,5%	0,0%	3,2%
Szakács	87,6%	3,1%	5,5%	0,3%	3,4%
Nőiruha-készítő	88,8%	3,7%	6,4%	0,0%	1,1%
Villanszerelő	93,4%	0,5%	4,1%	1,0%	1,0%
Átlagosan	78,1%	6,6%	12,0%	0,7%	2,6%

A megkérdezett, érettségivel nem rendelkező tanulók 19,1%-a egy szakközépiskolában, illetve gimnáziumban kezdte a tanulmányait. Tehát eredetileg nem szakiskolai szakmát kívánt szerezni, hanem érettségi vizsgát szeretett volna tenni. A nem szakiskolában kezdők aránya a vasas szakmákat tanulók között a legmagasabb.

HOL KEZDTE A TANULMÁNYAIT?		
	Szakiskolában kezdett	Középiskolában kezdett
Szerkezetlakatos	66,7%	33,3%
Hegesztő	71,1%	28,9%
Géplakatos	73,7%	26,3%
Gépi forgácsoló	75,9%	24,1%
Szobafestő, mázó és tapétázó	79,7%	20,3%
Bolti eladó	79,9%	20,1%
Villanyszerelő	80,9%	19,1%
Fodrász	82,2%	17,8%
Szakács	83,2%	16,8%
Kőműves	84,5%	15,5%
Asztalos	87,8%	12,2%
Nőruha-készítő	88,8%	11,2%
Átlagosan	80,9%	19,1%

ISKOLAI KUDARCOK ÉS TANULÁSI MOTIVÁCIÓ

Feltételezzük, hogy a tanulmányok során átélt kudarcok nem csak a tanulmányi eredménnyel állnak kölcsönhatásban, hanem a tanulási motivációval és a szakmai attitűddel is. Úgy gondoljuk, hogy a kudarcosabb fiatalok kevésbé érnek el sikereket a szakmájukban, és kevésbé tapasztalhatunk esetükben pozitív beállítódást a szakmájuk iránt.

A középfokon bukott fiatalok kevésbé érzik magukat sikeresnek a szakmájuk elsajátításával kapcsolatban is: nagyobb arányban vélik úgy, hogy inkább rosszul vagy egyáltalán nem sikerült elsajátítani szakmájukat a nem bukott diákokhoz képest, valamint kevésbé bíznak abban, hogy sikerülni fog a szakmunkásvizsgájuk. Ezek szerint *alaptalan az a vélekedés, miszerint valakik tanulni szeretnek, mások viszont a szakmát, a gyakorlatot szeretnék elsajátítani.* Éppen ellenkezőleg: a jobb tanulmányi eredmény a szakma sikeresebb elsajátítását alapozza meg.

A BUKÁSOK ÉS A SZAKMA ELSAJÁTÍTÁSÁNAK SZUBJEKTÍV MEGÍTÉLÉSE KÖZÖTTI ÖSSZEFÜGGÉS					
		Mennyire tudta elsajátítani a szakmát			Összesen
		egyáltalán nem / inkább rosszul	közepesen	elég jól / nagyon jól	
Előfordult, hogy év végén megbukott középfokon?	nem	5,6%	35,1%	59,3%	100,0%
	igen	7,7%	39,3%	53,0%	100,0%
Összesen		6,1%	36,2%	57,6%	100,0%

A szakma elsajátításának mértékét megítélve hasonló összefüggést látunk. Minél kevesebb osztályt végzett a fiatal a szakképzés megkezdése előtt, annál inkább gondolja úgy, hogy kevésbé sikerült elsajátítani a szakmát. A 10 évfolyamot végzettekhez képest a felzárkóztató évfolyamot teljesítők közül feleannyian érzik úgy, hogy jól / nagyon jól sikerült megtanulni a szakmát. Ötször annyian vélik úgy közülük, hogy inkább rosszul, vagy egyáltalán nem sikerült elsajátítani a szakmát. Ez is a szakképzés megkezdése előtti felkészültség, az előzetes tanulmányok fontosságát mutatja.

A SZAKKÉPZÉST MEGELŐZŐEN ELVÉGZETT OSZTÁLYOK SZÁMA ÉS A SZAKMA ELSAJÁTÍTÁSÁNAK SZINTJE KÖZÖTTI ÖSSZEFÜGGÉS					
		Mennyire tudta elsajátítani a szakmát?			Összesen
		egyáltalán nem / inkább rosszul	közepesen	elég jól / nagyon jól	
Hány osztályt végzett, mielőtt elkezdte tanulni ezt a szakmát a 11. évfolyamon?	10 évfolyamot	5,1%	35,5%	59,3%	100,0%
	9 osztályt	9,5%	38,4%	52,1%	100,0%
	8 általánost	10,0%	38,2%	51,8%	100,0%
	Egyéves felzárkóztató	27,8%	44,4%	27,8%	100,0%
	Második szakma	2,8%	38,9%	58,3%	100,0%
Összesen		6,1%	36,2%	57,7%	100,0%

Ehhez kapcsolódóan a szakmunkásvizsga teljesítésének sikeréről is hasonlóan vélekednek: a szakképzést megelőzően kevesebb osztályt végzettek nagyobb bizonytalanság jellemző, hogy sikerül-e majd a vizsga. Sokkal kisebb arányban vélik úgy, hogy biztosan sikerülni fog, csupán 4,8%-uk gondolja azt, míg ez az arány 31,7% a 10 osztályt végzettekénél.

A felvételi során kudarcot szenvedett fiatalok jóval negatívan viszonyulnak tanult szakmájukhoz. A nem a választott szakmát tanuló fiatalok szakmai identitása szignifikáns eltéréseket mutat azokhoz képest, akik sikeresek voltak e tekintetben.

Akik nem saját választás alapján tanulják szakmájukat, kevésbé biztosak abban, hogy sikeresen fognak teljesíteni a szakmunkásvizsgán. Szintén szignifikáns különbség tapasztalható a szakma elsajátításának mértékét és minőségét vizsgálva. A kényszerpályán lévők kevésbé érzik úgy, hogy sikeresen elsajátították a szakmát, inkább csak közepesen, míg az átlag úgy vélekedik, hogy elég jól sikerült megtanulnia. A pályaválasztás során sikertelenek körében szignifikánsan magasabb azok aránya, akik az iskola befejezését követően továbbtanulnának munkavállalás helyett, jelezve, hogy elégedetlenek helyzetükkel. Azok tehát, akik a pályaválasztás során voltak sikertelenek, alacsonyabb szakmai, de magasabb tanulási motivációval rendelkeznek. Mivel nem azt a szakmát tanulják, amit szerettek volna, negatívan viszonyulnak hozzá, minek következtében a továbbtanulás felé orientálódnak a szakmájukban való elhelyezkedés helyett. A nem a választott szakmában tanulókat megítélésük szerint inkább fenyegeti a munkanélküliség is.

KUDARCOK ÉS ISKOLAKERÜLÉS

A rosszul tanulók, az év végén megbukott fiatalok középfokú tanulmányaik alatt nagyobb valószínűséggel nem szeretnek iskolába járni, kevésbé szeretik a szakmájukat, és szívük szerint minél hamarabb kilépnének az oktatási rendszerből. A középfokú tanulmányok alatt történt igazolatlan hiányzásokat összevetve az általános iskolai tanulmányi bukások előfordulásával szignifikáns kapcsolatot kaptunk. Akik már bukás után érkeztek a középfokra, nagyobb valószínűséggel és gyakrabban lógnak.

A KORÁBBI BUKÁSOK ÉS AZ ISKOLAKERÜLÉS KÖZÖTTI ÖSSZEFÜGGÉS						
		Előfordult, hogy lógott?				Összesen
		nem	néhány órát	napokig	hosszabb ideig	
Előfordult, hogy év végén megbukott általános iskolában?	nem	29,9%	55,2%	11,2%	3,7%	100,0%
	igen	20,3%	55,1%	15,8%	8,8%	100,0%
Összesen		27,9%	55,2%	12,2%	4,7%	100,0%

A középfokon történt bukásokkal összehasonlítva ugyanezt az összefüggést láthatjuk még hangsúlyosabb különbségekkel. A hosszabb ideig lógók 56%-a bukott, míg a nem lógósok 16,4%-a.

akik középiskolában kezdték a tanulmányaikat, azokra inkább jellemző, hogy középfokú tanulmányaik alatt hosszabb ideig lógtak. A középiskolából érkezők 22,2%-a lógott hosszabb ideig, míg a szakiskolában kezdőknek csak 15,4%-a. Ezen belül a gimnáziumból érkezők hiányoztak igazolatlanul leginkább hosszabb ideig, ez 36,1%-ukra jellemző. Minél nagyobb kudarcot kellett tehát elszenvedniük – akár a korábbi megalapozatlan választás, akár a reális választás melletti alacsony teljesítmény miatt –, annál valószínűbb, hogy iskolakerülőkké válnak.

A felzárkóztató évfolyamot végeztek közül szinte nem akad olyan fiatal, aki nem hiányzott igazolatlanul középfokon. 90,5%-uk lógott már, és inkább a hosszabb ideig tartó igazolatlan hiányzás jellemző rájuk.

A pályaválasztás során sikertelenek esetében szintén szignifikánsan magasabb az igazolatlan hiányzások aránya a választott szakmát tanulókéhoz képest.

A SZAKMAVÁLASZTÁS ÉS AZ ISKOLAKERÜLÉS KÖZÖTTI ÖSSZEFÜGGÉS						
		Előfordult, hogy lógott?				Összesen
		nem	néhány órát	napokig	hosszabb ideig	
Eredetileg is ezt a szakmát akarta tanulni?	igen	32,3%	55,2%	9,4%	3,1%	100,0%
	nem	23,9%	56,9%	13,4%	5,7%	100,0%
	eredetileg középiskolába akartam menni	22,4%	51,1%	18,5%	8,0%	100,0%
Összesen		27,9%	55,4%	12,0%	4,7%	100,0%

Az általános iskolában bukottak nagyobb arányban (58%) gondoltak már arra, hogy a végzettség megszerzése előtt abbahagyják szakiskolai tanulmányaikat, míg akik nem buktak, azoknak csak 19%-a. Hasonló a helyzet a középfokon bukottak között. 36%-uk gondolt már komolyan tanulmányai befejezésére a szakmunkásvizsga előtt, ami csaknem kétszeres előfordulás a nem buktott diákokéhoz képest.

Hasonló tendencia tapasztalható azok esetén, akik nem az általuk választott szakmát tanulják: nagyobb arányban jellemző rájuk, hogy szerették volna befejezni tanulmányaikat idő előtt, mint a pályaválasztás során sikeres diáktársaikra: 26,8% a nem a választott szakmát tanulók körében, 15,2% a választott szakmát tanulók között.

KUDARCOK ÉS PÁLYAEELHAGYÁS

Annak ellenére, hogy a kérdés időpontjában közvetlenül a szakvizsga előtt álltak, a diákoknak csak 34,8%-a vélte úgy, hogy első munkahelyének biztosan köze lesz a szakmájához. A megkérdezett tanulók 15,1%-a gondolta azt, hogy első munkahelyének biztosan nem lesz köze a szakmájához, amely arány egyébként szakmánként változó, a nőiruha-készítők körében a legmagasabb, 36,3%. A szakmában való munkavállalás szempontjából a legmagabiztosabbak a fodrászok és szakácsok.

A pályaválasztás során kudarcot megélt fiatalok inkább gondolják úgy, hogy első munkahelyüknek nem lesz köze a tanult szakmához, a kényszerpályán lévők tehát inkább gondolnak pályaelhagyásra.

A diákoktól megkérdeztük, hogy mennyire van pontos képük arról, hogy milyen foglalkozást fognak űzni az iskola befejezése után. 32,4%-uk úgy nyilatkozott, hogy pontosan tudja, és abban a szakmában fog dolgozni, amit most tanul. Ebben a leginkább tudatosak a fodrászok és szakácsok, és a legkevésbé vélekednek így a nőiruha-készítők. A középfokú év végi bukásokkal összevetve a kérdést azt látjuk, hogy *a kudarcot átélt diákok kevésbé tudják elképzelni, hogy a szakmájukban dolgozzanak.*

Minél kevesebb osztályt végzett a fiatal a szakképzés megkezdése előtt, annál kevésbé jellemző rá, hogy a szakmájában szeretne elhelyezkedni. A felzárkóztató évfolyamot végzettek csupán 4,8%-a vélekedik úgy, hogy pontosan tudja, a szakmájában fog dolgozni.

Óriási az eltérés a saját és a kényszerválasztás által szakmát tanulók között abban a tekintetben, hogy terveik szerint azt a foglalkozást fogja-e űzni élete során, amit most tanul. Bár a pozitívan nyilatkozók a saját választás alapján szakmát tanulók körében sem teszik ki a válaszolók felét, a kényszerpályán lévőknek csak ötöde-hatoda gondolja úgy, hogy ez „élete szakmája” lesz.

MENNYIRE VAN PONTOS KÉPE ARRÓL, HOGY MILYEN FOGLALKOZÁST SZERETNE ŪZNI ÉLETE SORÁN?					
		Pontosan tudom: azt, amit most tanulok	Pontosan tudom, de mást, mint amit most tanulok	Körülbelül tudom, vannak elképzeléseim	Még egyáltalán nem tudom
Eredetileg is ezt a szakmát akarta tanulni?	igen	45,5%	12,5%	34,6%	7,4%
	nem	17,1%	26,4%	45,2%	11,3%
	eredetileg középiskolába akartam menni	20,3%	26,1%	42,3%	11,3%
Összesen		31,5%	19,4%	39,6%	9,4%

KUDARCOK ÉS CSALÁDI HÁTTÉR

A szülők munkaerő-piaci aktivitása és iskolai végzettsége alapján alakítottunk ki egy szocioökonómiai státusz indexet (SES). A SES index és az általános iskolai év végi bukások között szignifikáns kapcsolat mutatható ki. Minél hátrányosabb helyzetű a fiatal a SES alapján, annál nagyobb esélye van a bukásra. Az otthoni légkör meghatározására használt változó is ezt a képet mutatja. Az általánosban bukottak magasabb arányban nyilatkoztak úgy, hogy rossznak ítélik meg az otthoni légkört (12,5%-uk, míg a nem bukottak 7,5%-a). A középiskolai bukás és a SES index között viszont nem mutatható ki szignifikáns kapcsolat. Azonban a középfokon bukottak körében a pénzkeresés miatt igazolatlanul hiányzók aránya szignifikánsan magasabb a nem bukottakhoz képest. Itt azonban bizonytalanok vagyunk, hogy mi az ok, és mi az okozat, csupán a két adat közötti összefüggést tudjuk megállapítani.

Ha azokat a fiatalokat vizsgáljuk meg, akik mindkét oktatási intézményben buktak, akkor a szocioökonómiai státusszal nem mutatható ki ugyan kapcsolat, azonban az otthoni légkör minősítése terén eltéréseket láthatunk. A mindkét intézményben bukottak 17,7%-a nyilatkozott úgy, hogy rossznak találja az otthoni légkört, míg ez az arány csupán 6,8% azoknál, akik nem buktak.

Az elvégzett osztályok száma és az otthoni légkör között hangsúlyos kapcsolatot láthatunk: a felzárkóztató évfolyamot végzetek 36,8%-a minősíti rossznak az otthoni légkört, míg a 10 osztályt végzeteknek csak 6,7%-a. Itt az okot és az okozatot viszonylag nagy biztonsággal el tudjuk választani: a rossz otthoni légkör gyenge iskolai teljesítményt indukál.

ÖSSZEGZÉS

A nem a választott szakmát tanuló diákok iskolai pályafutásában egyértelműen meghatározó a szakmaválasztás kudarca. Mivel egy sikertelen pályaválasztást követően olyan szakmát kellett elsajátítaniuk, amelyet nem választottak, ez nagyban meghatározza a későbbi – gyengébb – tanulmányi eredményeiket, szakmai hozzáállásukat, foglalkozási aspirációikat. Nagy arányban kívánják elhagyni a rájuk kényszerített szakmát, inkább továbbtanulnának

munkavállalás helyett, de a munkanélküliségtől való félelem is nagyobb arányban merül fel a körükben. Jelentős részük úgy gondolja, nem is tudna elhelyezkedni szakmájában, jó részük nem is szeretne.

Az iskolai kudarcokat vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a kudarcok leginkább az iskolakerülésre vannak hatással. A szakmai hozzáállást, pályaképet különbözőképpen befolyásolják a különböző típusú kudarcok.

Az iskolai tanulmányaik során a bukott diákokra inkább jellemző a negatív szakmai attitűd, az iskolalátogatási problémák és a pályaelhagyás. Alulmotiváltak, és kevésbé szeretnének szakmájukban dolgozni, nagy számban lehetnek pályaelhagyók.